

IDEER KRONIKK

Trilleepappa: Det er noe selvmotsigende i at kvinner søker seg en generell adgang til å ekskludere faren i en tid hvor menn som aldri før triller barnevogn og engasjerer seg i omsorgsarbeid, skriver Andreas H. Bjercke.

FOTO: ADAM ANGELIDES / GETTY IMAGES

KRONIKK

Familieløse menn

Menn står i fare for å falle ut av den menneskelige reproduksjonen.

Biologisk feminisme er en trussel mot likestillingen.

Camilla Stoltenberg kom nylig med en interessant refleksjon i Morgenbladet. Hun fremholder at gutter nå i større grad enn jenter faller ut av skolen og at menn utgjør et mindretall av studentene ved universitetene.

Skole og studiekompetanse gir makt. Det er imidlertid ikke bare innen skole og studier at kvinner overtar makten. Mange politiske partier programfester nå at kvinner bør få en generell adgang til det som betegnes som «assistert befruktning». Menn er altså også på vei til å falle ut som part i den menneskelige reproduksjon, og uten mennesker ingen politikk. Den politiske organisering av opphavet til menneskelig, den menneskelige reproduksjon er derfor en av samfunnets viktigste saker. Potensielle endringer i bioteknologiloven burde derfor være gjenstand for større debatt.

Til nå har det først og fremst vært eggdonasjon som har vært fremme i den norske debatten, men spørsmålet om det skal gis en generell adgang for «enslige» kvinner til «assistert befruktning» er minst like viktig og de politiske motsetninger kommer også klarere frem. For eksempel ønsker de fleste partier å beholde fedrepermisjonen samtidig som de er i ferd med å gi det som betegnes «enslige kvinner» adgang til «assistert befruktning». Selv om en med «enslig kvinne» sikter til kvinner som står utenfor et parforhold, kan i dag alle kvinner velge å stå utenfor dette. Det som en politisk åpner for, er derfor å gi alle kvin-

BARN TIL SINGLE

• Nordmenn sier nei til offentlig betalt befruktning for single kvinner. Motstanden er sterk i Oslo og blant folk med høyere utdanning, viser en meningsmåling gjort av Norstat for Vårt Land.

• I utkastet til nytt partiprogram skal vedtas på Arbeiderpartiets landsmøte denne helgen, står det at partiet «vil åpne for assistert befruktning for enslige».

• Motstanden mot et offentlig finansiert tilbud er sterk i Frp, KrF og Høyre. I dag er det bare Venstre og SV som har programfestet at single bør kunne få hjelp til å få barn på lik linje med par.

ner adgang til å erstatte mannen med en sædbank og dermed i prinsippet, til et samfunn med familieløse menn. En årsak til at dette nærmest ikke blir diskutert kan være den kvinnebiologiske språkbruken. Ordet «surrogat» betyr for eksempel erstatning men brukes kun når menn erstatte kvinnen med en kjøpt livmor. Når kvinner erstatte mannen med en sædbank blir det betegnet som «assistert befruktning». En forskjell i ordbruk som forklarer med at en med biologisk sikkerhet vet at kvinnen som føder barnet er moren, mens det hersker biologisk usikkerhet om farens identitet. Farskapet er altså avhengig av om en med sikkerhet kan fastslå om mannen er faren, og her begynner det å bli farlig. For det betyr at menn kun kan sikre sitt farskap ved å etablere mansk autoritære samfunnsstrukturer som kontrollerer kvinnen og reproduksjonen. Et ikke ukjent fenomen mange steder i verden. Det hadde kanskje vært bedre å kalle en spade for en spade og betegne kvinnens erstatning av faren med en sædbank som surrogat.

Denne tilpasningen av kjønnspolitikken til den kvinnelige biologi burde ha ført til en debatt om feminismen. For utgangspunktet for moderne feminisme er nettopp å tilbakevise mannens tusenårige påstand om at kvinnen har en egen natur, og biologi er og blir natur. Hvis derfor kvinner driver frem politiske rammer for den menneskelige reproduksjon som er tilpasset den kvinnelige biologi, så bryter dette med den feministiske tese at kvinner ikke har en egen natur.

Dette kan vurderes opp mot to viktige kvinnelige tenkere. Simone de Beauvoir og Judith Butler. Tenkningen til Simone de Beauvoir er preget av at menneskets eksistens ikke er et gitt fenomen men noe som stadig må erobres. Hun fremholdt at vi ikke må glemme at mennesket er en tokjønnert skapning og beskriver kvinnen som eksponent for det immanente og stofflige

mens mannen mer er eksponent for det transcendent og ikke-stofflige. Judith Butler tar på sin side utgangspunkt i strukturalismen (M. Foucault) som hevder at samfunnet er et resultat av valgte sosiale strukturer. Det finnes derfor ikke noen grunnleggende kjønnslig identitet eller natur. Kjønnslig identitet er og blir et resultat av valgte samfunnsstrukturer. Hennes kritikk av den binære kjønnsmatrisen som deler kjønn inn i et tosidig utviklingsmønster med sine motsatser i det kvinnelige og mannlige har hatt stor betydning. I sum kan en si at Simone de Beauvoir fokuserer på at likestilling er relatert til brobygging mellom eksistensielle kjønnsforskjeller mens Judith Butler har et renere sosialpolitisk syn på dette.

Ordet «surrogat» betyr for eksempel erstatning, men brukes kun når menn erstatte kvinnen med en kjøpt livmor.

Både Simone de Beauvoir og Judith Butler er opptatt av at sosiale faktorer påvirker kjønnslig adferd, men av de to er det først og fremst Judith Butler som har gitt opphav til det som kan betegnes som sosial kjønns teori, at kjønnslig adferd først og fremst er et resultat av sosiale faktorer. Et lite omtalt men viktig konsekvens av dette er at kjønnspolitikken orienterer seg i en biologisk retning. For når alle kjønnsforskjeller blir relativisert til sosiale faktorer vil de endelige og absolutte forskjellene være de biologiske. En kjønnspolitikk og feminisme som ukritisk relaterer seg til sosiale faktorer fører derfor lett til en biologisk orientert kjønnspolitikk og feminisme. Et syn som kan betegnes som «biologisk feminisme». Kjønnsforskjellene blir til binære biologiske forskjeller mellom kvinner og menn og ironisk nok fører dette oss tilbake til gamle biologiske kjønnsroller. Kvinnens hovedoppgave blir å føde barn, og siden kvinner fortsatt trenger å finansiere barnehager og barnetrygder, menn som økonomiske forsørgere.

En lovgivning som er tilpasset den kvinnelige biologi fremtrer derfor som likestillingspolitisk reaksjonær og dette vil sannsynligvis få konsekvenser. For med tiden vil den materielle virkelighet komme frem. Menn vil på arbeidsplasser, barnehager og skoler møte kvinner som har erstattet dem med en sædbank for å få barn og dette vil sannsynligvis bli oppfattet som misbruk fordi kvinner like fullt vil basere seg på arbeidskraften til alle menn for å finansiere de nødvendige barnehager, skoler og barnetrygder. Den politiske tilpasningen av rammene for reproduksjonen til den kvinnelige biologi og observasjonene til Camilla Stoltenberg falsifiserer dermed den sosiale kjønns teori.

Simone de Beauvoir har rett. Kjønn er komplekst. Kvinner har derfor et ideologisk valg. De kan velge den likestillings- og likeverdsorienterte feminisme eller de kan orientere seg mot den biologiske feminisme, men gjør de det siste vil nok menn stille spørsmål om kvinner egentlig ønsker likestilling.

For det er noe selvmotsigende i at kvinner søker seg en generell adgang til å ekskludere faren i en tid hvor menn som aldri før triller barnevogn og engasjerer seg i omsorgsarbeid. Dette kan fortsatt unngås, men da kan ikke kvinner organisere samfunnet etter den kvinnelige biologi. Feminismen er ikke kun relatert til kvinner, den former livene til både kvinner og menn.

ANDREAS H. BJERCKE
Trebarnsfar
ideer@morgenbladet.no

KRONIKK sendes til kronikk@morgenbladet.no

Make 6500 tegn, inkludert ordmellomrom. Redaksjonen betinger seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Aik innsendt materiale kan også publiseres på nett. Frist for innlevering **tredag kl. 10.00**.

Grunn til å feire likevel?

REFORMASJONEN
Marius Timmann
Mjølaland

Bror Haavar Simon Nilsen har kledd seg i sekk og aske og oppfordrer alle protestanter til å gjøre det samme. Det er jo litt stusslig, i hvert fall i et jubelår. Fins det altså, 500 år etter at reformasjonen begynte med et hammerslag eller to, overhodet ingen grunn til å feire?

1. Frihet. Man kan undres over hvorfor reaksjonen på Luthers 95 teser ble så voldsom. Hvorfor måtte han bringes til taushet? Luther påpekte noe av misbruket som fant sted med avlaten og insisterte senere på den kristnes frihet overfor Gud og mennesker. Men kompromiss var for Luther utenkelig i spørsmål om sannhet og redelighet. Det handlet om å la Guds ord avsløre synderen som synder, for i dette lå kimen til ordet om nåde, ubetinget nåde. Dette var gammelt kristent tankegods fra Paulus og Augustin, men det fikk plutselig en provoserende kraft fordi manipulasjon og misbruk ble avslørt. Det møtte forståelse og anerkjennelse innen teologiske og humanistiske kretser, det var ikke noe kjetterisk i dette. Men da Luther pekte på keiserens (eller pavens) nye klær og folket begynte å le og raljere, ble radikalitet til i tesene utålelig. Han ble ekskommunisert og risikerte livet.

2. «Nåden alene». Kirken hadde i læren om nåden differensiert i en serie betingelser - naturlig, forekommende og frelsende nåde. Ifølge Luther resulterte det i uoppyllepelige krav om å være «god». Avlaten skulle mildne straffen, men førte til enda større avhen-

gighet. Gud kunne oppfattes som en nådeløs føydalherre. Det var ikke viktig for Luther å fjerne avlaten eller skriftemålet, han mente tvert imot at hele den kristnes liv skulle være preget av bot. Samtidig pekte han på en radikal nådeforståelse som egentlig hadde vært sentral for kirken siden Paulus: Rettferdighet ved tro og frihet fra faste og hellige gjerninger. Det suverene tilsagnet om Guds nåde i Jesus Kristus ble igjen plassert der det hører hjemme: i hjertet av kirkens forkynnelse. For Luther markerte det ikke noe brudd med felles kristen (katolsk) lære. Tvert imot tenkte han at det er dette som er katolsk tro - og slik er det jo faktisk blitt, med Felleserklæringen om rettferdiggjørelsen som ble undertegnet i Augsburg i 1530. Luther ville gi et teologisk korrektiv til reform av hele kirken.

3. Antropologien. Et nøkkelpunkt til å forstå reformasjonen er tanken om at mennes-

Er det jubelår, skal det ikke spares på ølet. Skål!

ket er en synder. Det er ikke en moralsk tanke, men en antropologisk grunntanke. Det handler om ærlighet og realisme: Mennesket er ikke det ideal som det ønsker og strever etter å være, men et krek som gjør sitt beste, og iblant sitt verste. Luther lær idealene brytes mot virkeligheten og hevder at det er dette menneske Gud elsker, i dets elendighet, ikke dets fullkommenhet. Det er dette som er ubetinget nåde, rettferdiggjørelse av støv og forgiengelige krek - ikke av

Klassekampen 11. april

idealene. Dette har blitt kalt for et mørkt menneskesyn, vanskelig å akseptere både for teologer og filosofer. Men det handler ikke om annet enn å kalle mørket for mørkt, slik at det kan skilles fra lyset. Det er lykkelig fritt for moralisme og idealisme. Det er som lettelsen ved at det stilles en presis diagnose når en har kjempet med angst eller er rammet av kreft. Mørket forsvinner ikke, men det gir rom for et større lys, en kontrast, ja rett og slett en viss optimisme, brutt mot kristologien. Det er den kristologiske bevegelsen fra død til liv.

4. Brutt fellesskap og enhet i Kristus. Enheten i Kristus ble derfor ikke brutt på grunn av Luthers teser eller hans teologi, men siden han ble ekskommunisert, oppsto naturlig nok et brudd i lojaliteten til pavens dominans (i likhet med de ortodokse). Selv om bruddet ble forsterket av politiske forhold, er dette to helt forskjellige ting. Også den

lutherske kirken er katolsk, likesom den katolske er evangelisk. Alle som bekjenner seg til Kristus, er fortsatt ett i Kristi kropp. Det er dette en feirer i nattverden, også i en evangelisk-luthersk kirke, som fastholder Kristi nærvær (realpresens) i brød og vin. Også andre kristne kan delta i dette fellesskapet. Pave Frans har nylig presisert at det er fullt mulig for katolikker å delta i nattverd på disse betingelser, og han mener det er mulig å oppnå fullt nattverdsfellesskap på disse premissene.

5. Frihet for tro og tanke. Luther var ikke en talsmann for «Skriften alene» som løsevet prinsipp. Skriften skulle derimot være en kritisk berøstestien som med fornuftens hjelp kunne overprøve tradisjonen og det kirkelige hierarki. Her hadde Luther atskillig større tiltro til fornuften og den klare tanke enn mange andre, og reformasjonen ble

nok viktig for utviklingen av åpne og kritiske universiteter i Europa, både i katolske og protestantiske områder. Luther ble en politisk dissident på Riksdagen i Worms i 1520 fordi han våget å tale der andre tiet, fordi han skapte kontrovers fremfor fred og fordragelighet. Derfor ble han oppfattet som ubehagelig, og minnet om ham kan fortsatt bli en torn i øyet, selv for en dominikaner. Er det fordi man misliker det frie ord? Eller kan også den kompromissløse polemikken åpne for kontrovers på tvers av vedtatte sannheter og idealer?

6. Grunn til å feire? Ethvert jubileum sier mer om sin egen tid enn om fortiden, men Luther er selvfølgelig verken liberaler eller moderat. Fins det likevel ikke noe ved denne kverulanten som er verdt å stå opp for i dag - noe som ikke utløser allmenn applaus, men tvert imot krever sivil motstand og kontrovers? Kan vi håpe at Barack Obama får frem noe av dette

tverre og kompromissløse når han taler om Luther i Berlin i mai i anledning Lutherjubileet? Luther var som kjent ingen tilhenger av moderasjon, men av god mat og drikke, i rikelig monn. Så selvsagt skal det feires! Bror Haavar får heller brenne sin sekk og hve asken på bålet. Hvorfor ikke bli med på festen? Er det jubelår, skal det ikke spares på sjampanjøl! Eller eplesaften. Eller ølet. Skål!

Marius Timmann Mjølaland, professor ved Det teologiske fakultet, UIO
mtmjaa@gmail.com

Det kjønnsbiologiske maktspråket

KJØNN
Andreas H. Bjørcke

For en stund siden hadde Liv Roksand et interessant innlegg i Klassekampen om kjønn og makt (22. februar). Hun fremholder at både kvinner og menn bør utvide sin tenkning om kjønnsrelasjon, og siden språk er makt omfatter dette også hvordan språket benyttes. Et viktig eksempel på dette er relatert til spørsmålet om «enlige kvinner» skal få adgang til «assistert befruktning», eller til å bruke en sædbank for å få barn. Med «enlig kvinne» mener en da en kvinne som står utenfor et parforhold.

I dag kan imidlertid alle kvinner velge å stå utenfor dette. I realiteten åpner en derfor for at alle kvinner skal få adgang til «assistert befruktning», noe som bør lede til en nærmere vurdering av hva en mener med «assistert befruktning». For når menn erstatter moren med en surrogatmor blir det betegnet som surrogati og siden surrogati betyr å erstatte burde vel også erstatningen av en far med en sædbank også betegnes som surrogati.

Kjønnspolitisk blir dette forklart med at barnets biologiske opphav kun kan

fastslås for den som føder barnet og det er kvinnen, moren. Menn kan derimot ikke være sikre på sitt farskap. Alle kan jo være faren til et barn og en kan derfor ikke være helt sikre på at det er den biologiske faren som faktisk erstattes. Erstatningen av en far med en sædbank er derfor ikke surrogati, kun erstatningen av en mor. En konsekvens av dette er at de fleste menn vanskelig kan kalle seg fedre. De kan jo ikke være sikre på om de er den biologiske faren til sine barn, at de faktisk har barn sammen med moren. Eller sagt på en annen måte.

De kan ikke stole på kvinnen som de har barn sammen med. For en hån mot voksne kvinner. Slik blir det når en gjør kjønnspolitikken biologisk. Dette er språklig og biologisk tåkelegging for å skjule at foreldreskapet er relatert til det menneskelige subjekt og politiske strukturer og dette gjør dagens språklige strukturer farlige. For de innebærer at menn kun kan sikre sitt farskap ved mandsautoritære samfunnsstrukturer som kontrollerer den menneskelige reproduksjon og undertrykker kvinnen. Et ikke ukjent fenomen mange steder i verden. Faktisk legitimerer dagens språklige strukturer slike regimer. Kvinner og menn

som ønsker likestilling bør derfor betegne kvinnens erstatning av faren med en sædbank som surrogati.

Andreas H. Bjørcke, trebarnsfar (tror jeg)
andreasbjørcke@gmail.com

